

УДК821.161.2Франко+81' 1(=16)Брюкнер]:001.32(438.32)

Лариса Вахніна

Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

ІВАН ФРАНКО ТА АЛЕКСАНДР БРЮКНЕР У КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДОЗНАВЧОГО ТОВАРИСТВА У ЛЬВОВІ

Стаття присвячена співпраці Івана Франка з відомим польським славістом Александром Брюкнером у період створення та діяльності Народознавчого товариства у Львові (далі — Польське народознавче товариство) та виданням «Lud». Акцентовано на висвітленні ролі А. Брюкнера в розвитку наукових славістичних студій у Львові та його зацікавленні українською культурою.

Ключові слова: Народознавче товариство, фольклористика, славістика, пограниччя, Львів.

Larysa Vakhnina. Ivan Franko and Aleksander Brückner in the context of activity of Ethnological Society in Lviv. The article is devoted to the cooperation of Ivan Franko with outstanding Polish Slavist Aleksander Brückner during the creation and activity of Ethnological Society in Lviv (further — Polish Ethnological Society) and the publication of «Lud». The role of A. Brückner in the development of scientific Slavonic studies in Lviv and his interest to Ukrainian culture is highlighted in the article.

Keywords: Ethnological Society, folklore, Slavic studies, Polish-Ukrainian borderland, Lviv.

Larysa Vakhnina. Iwan Franko i Aleksander Brückner w kontekście działalności Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie. Artykuł jest poświęcony współpracy Iwana Franki ze znanym polskim slawistą Aleksandrem Brücknerem w czasie założenia i działalności Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie (dalej - Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego) oraz publikacja «Ludu». Podkreślono rolę A. Brücknera w rozwoju naukowym studiów słowiańskich we Lwowie i jego zainteresowania kulturą ukraińską.

Słowa kluczowe: Towarzystwo Ludoznawcze, folklor, slawistyka, polsko-ukraińskie pogranicze, Lwów.

Народознавче товариство у Львові (сьогодні — Польське народознавче товариство) у 2015 р. відзначило свою 120 річницю. Символічно, що урочистості з цієї нагоди спільно організували Інститут народознавства НАН України, Львівський національний університет ім. Івана Франка, Вроцлавський університет (Польща) та головна управа Польського народознавчого товариства (ПНТ). Іван Франко, який стояв у джерел створення цього товариства, став також активним членом організаційного комітету. До його складу входила дружина письменника Ольга, відомі польські науковці Антоні Каліна, Ян Бодуен де Куртене, Ян Карлович та інші представники польської та української еліти. Створенню та діяльності згаданого товариства присвячено цілий ряд книжок, хронік, статей, опублікованих у різні роки в Польщі та Україні. Наукову діяльність товариства висвітлювали у своїх працях Роман Кирчів, Вікторія Юзвенко, Юліан Кшижановський, Гелена Капелусь, Зигмунт Клодницький, Збігнев Ясевич, Валентина Головатюк, Іванна Церковняк та автор цієї статті [3, 7].

Відомий польський етнолог професор Збігнев Ясевич нещодавно був обраний почесним членом Польського народознавчого товариства. На жаль, менш висвітленою в дослідженнях українських полоністів та славістів залишилася постать відомого польського славіста, професора, завідувача кафедри слов'янської філології Берлінського університету Александра Брюкнера та його багаторічні наукові зв'язки з Народознавчим товариством у Львові й одним із його фундаторів — Іваном Франком.

Адже у польській славистиці Александр Брюкнер відомий передусім як блискучий лінгвіст, автор виданої німецькою мовою в 1906 р. «Історії польської літератури» («Geschichte der polnischen Literatur»), укладач етимологічного словника польської мови («Słownik etymologiczny języka polskiego», 1927), перевиданого декілька разів у Польщі.

Александр Брюкнер, якого за його наукові праці обрано членом багатьох європейських академій наук (Празької, Сербської, Санкт-Петербурзької), попри свої високі титули та заслуги, залишався відданим Народознавчому товариству у Львові, з яким він розпочав наукову співпрацю фактично від часу заснування.

Наприкінці 1895 року його також обрали членом-кореспондентом Народознавчого товариства у Львові разом з цілим рядом відомих європейських учених з Німеччини, Чехії та Відня. Загалом на той час Польське народознавче товариство у Львові нараховувало 194 члени [3, с. 18].

Александр Брюкнер був автором численних фольклористичних студій, зокрема зі слов'янської міфології, опублікованих у багатьох томах народознавчого часопису «Lud», які потім вийшли окремими виданнями. Подією для польської етнології та фольклористики стала його рецензія на перший том ґрунтовної праці Казимежа Мошинського «Kultura ludowa Słowian». Варто відзначити, що «Lud» і сьогодні продовжує своє роботу в польському етнологічному дискурсі, продовжуючи залишатися органом Польського народознавчого товариства.

Менш відомим залишається в Україні факт про обрання Александра Брюкнера 1926 року почесним членом Народознавчого товариства у Львові. Водночас почесними членами товариства обрано відомих польських учених Яна Карловича (Варшава), Северина Удзелу (Краків), Антонія Каліну (Львів), чеського славіста Любора Нідерле (Прага) [3].

Іван Франко, як і Александр Брюкнер, вважав, що статті у виданні «Lud» варто публікувати, окрім польською та чеською мовами, також німецькою. Саме європейський авторитет обох учених сприяв розвитку міжнародних зв'язків Народознавчого товариства у Львові з відомими етнологічними центрами та кафедрами університетів різних країн. Адже Відень та Берлін, з якими також були пов'язані життєві шляхи І. Франка та А. Брюкнера, були відомими науковими осередками, особливо в галузі славістики.

Варто відзначити, що І. Франка та А. Брюкнера об'єднувала не тільки жага до науки, широка енциклопедичність, володіння багатьма європейськими мовами, зацікавлення фольклором, але й любов до рідної галицької землі. А. Брюкнер підтримував також контакти з Науковим товариством імені Тараса Шевченка та видатним українським істориком Михайлом Грушевським, які

заслужують на окреме висвітлення та пошуки відповідних архівних джерел. На шпальтах Літературно-науковому вісника НТШ А. Брюкнер постійно рецензував нові студії І. Франка.

У томі «Записок НТШ», який видано на пошану багаторічної письменницької діяльності Івана Франка, опубліковано статтю А. Брюкнера «Еропеја Вазуліанска (Nieznany okaz literatury ruskopolskiej)» [1, с. 197–206]. Помітною подією стала також його розвідка «Rozdział u “Nestora”» [2, с. 1–15.]. Іван Франко у своїх рецензіях на праці А. Брюкнера часто полемізував із ним, дорікаючи відомому професору, що він часом ставив польську мову вище інших слов'янських, вважаючи її основною. Водночас І. Франко високо оцінював деякі його наукові студії. Так, він опублікував рецензію на працю А. Брюкнера «Różnowiercy polscy szkice obyczajowe i literackie», надруковану в часопису «Ateneum», яка 1905 р. вийшла окремим доповненим виданням.

«Усюди промовляє правдивий історик, що глядить на минувшину з її болями, злочинами, ілюзіями та розчаруваннями з високого становища всестороннього розуміння і вибачення» [5, с. 624]. Особливо відзначив І. Франко звернення А. Брюкнера до аріанізму, який торкався й українських земель. Він не випадково наголошував, що ця праця буде важливою і для україністики. Александр Брюкнер часом мав свою власну думку на певні історичні події чи фольклорні явища.

На нашу думку, без його контактів з відомими етнологами та фольклористами, що об'єднувалися довкола Народознавчого товариства у Львові, не з'явилася б також його унікальна праця з польсько-українського пограниччя «Pieśni polsko-ruskie...», яку частинами публікували в «Pamiętniku literackim» на початку ХХ ст.

На думку відомого польського етнолога Збігнева Ясевича, Александр Брюкнер у своїй праці «Mitologia, jej dzieje, metoda i wyniki» (1893) не виділяв терміни «фольклор» чи «фольклористика», ототожнюючи їх з народознавством. Міфологію, яка стала сферою його зацікавлень та унікальних досліджень, вважав окремою наукою, наголошуючи на важливості її виокремлення [4, с. 176].

У той час Іван Франко також, за переконанням сучасного польського етнолога, звужував ареал народознавчих досліджень, обмежуючись лише вивченням найбідніших верств [5, с. 177].

Іван Франко друкував свої рецензії на праці Александра Брюкнера, пишучи в той час «Брікнер» («Lud», «Записки НТШ» та інші видання польської періодики).

Згадував він також ім'я Брюкнера (Брікнера, поляка) з Берліна у листі до М. Драгоманова, вважаючи, що той міг би допомогти українським діячам у видавничих справах [5, с. 528].

Славістичні студії Івана Франка, зокрема в галузі славістичної фольклористики, ґрунтовно проаналізувала Т. П. Руда [6]. Вважаємо, що згадана монографія української дослідниці заслуговує на нове доповнене видання. Про Александра Брюкнера як славіста здебільшого писали історики мови, але важливо, що його інтерес до міфології та народознавства сьогодні згадується українськими та польськими етнологами та фольклористами. Безперечно, його діяльність, як і співпраця з Іваном Франком, заслуговує на пошуки архівних джерел та нові розвідки.

Без зацікавлення Александра Брюкнера міфологією та народознавством, напевно, не було б і його багаторічної співпраці з Народознавчим товариством у Львові, яке на той час відіграло роль наукової інституції, що об'єднувала етнологів, демографів, географів, мовознавців та літературознавців. Про це свідчить діяльність його різнопрофільних комісій [3, 7].

Варто також відзначити, що і сьогодні Польське народознавче товариство у Вроцлаві продовжує плідно працювати, об'єднуючи навколо себе як польських учених, так і працівників етнографічних музеїв, практиків та народних майстрів. Комісії з різних наукових дисциплін продовжують працювати над відповідною тематикою, зокрема фольклористична комісія активно відроджує фольклорні дослідження у Польщі. У 2016 р. з ініціативи професора Збігнева Ясевича створено українознавчу комісію, яку очолив один із учнів професора.

Родом із Тернопілля, Александр Брюкнер усе своє життя не забував українську мову та свою землю, де народився. Є згадки, що, викладаючи в Берлінському університеті, він міг вільно перейти на українську мову, радіючи, коли була можливість такого спілкування. Пам'ять про нього залишилася і на його «малій батьківщині» — одну з вулиць Тернополя сьогодні названо його ім'ям.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Brückner A. Epopeja Bazylińska. Nieznany okaz literatury rusko-polskiej // ЗНТШ. — 1914. — Т. CXVII, CXVIII. — С. 197–206.
2. Brückner A. Rozdział u «Nestora» // ЗНТШ. — 1925. — Т. CXLI–CXLIІІ. — С. 1–15.
3. Kronika Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (1895–1995). Pod redakcją Zygmunta Kłodnickiego. — Wrocław, 1997.
4. Zbigniew Jasiewicz, Początki polskiej etnologii i antropologii kulturowej od końca XVIII wieku do roku 1918). Instytutu imienia Oskara Koberga. — Poznań, 2011.
5. Іван Франко. Зібрання творів. Том 54: Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці 1896–1916. — Київ: Наукова думка, 2011.
6. Руда Т. П. Іван Франко — дослідник слов'янського фольклору. — Київ: Наукова думка, 1974.
7. Валентина Головатюк. Фольклористична діяльність Народознавчого товариства у Львові // Слов'янські обрії. — К., 2009.